

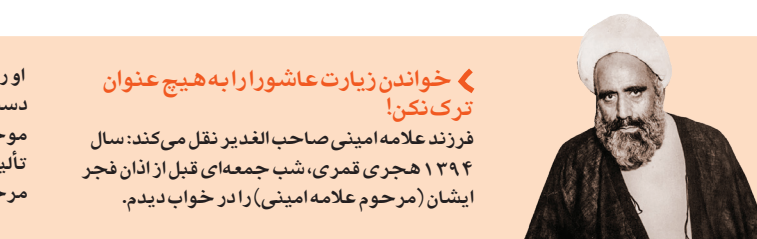
تازه‌های نشر

شرح دیوان امام حسن بن علی(ع) با ترجمه حبیب راثی تهرانی در آستانه برگزاری سی و چهارمین دوره نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، توسط دفتر نشر فرهنگ اسلامی منتشر شد.

به گزارش خبرگزاری کتاب ایران (ایبنا) دیوان امام حسن بن

دیوان امام حسن بن علی علیه‌السلام به نمایشگاه کتاب تهران می‌آید

علی(ع)توسط ابوالحسن علی بن محمدبن عبدالله مدائنی (۲۲۵ – ۱۳۵ هجری قمری) گردآوری و تدوین شده است. متن عربی دیوان، توسط استاد شیخ قیس بهجت العطار، محقق ایرانی‌الاصل، از روی یک نسخه خطی کهن تصحیح و شرح شده و پس از افزوده شدن بخش مستدرک دیوان،

پارسا نیکوکار؛ شاید

کم و بیش چیزهایی درباره «علم‌رجال» شنیده باشید؛ علمی که به شناخت «سلسله راویان حدیث» و به‌خصوص شناخت صفاتی که در اعتمادپذیری آن‌ها مؤثر است، می‌پردازد. حال تصور کنید کسی یک قرن پیش با امکانات آن دوران بتواند شرح‌حال ۱۶هزار و ۳۰۰ نفر از راویان حدیث را در کتابش بیاورد و با استدلال، راویان ثقه مورد اعتماد را از افراد ضعیف و غیرقابل اعتماد جدا کند.

تصور انجام چنین کاری در زمان حاضر و با امکانات فعلی چیزی شبیه به معجزه است اما علامه عبدالله مامقانی دقیقاً پایان سفر ۱۳۴۸ هجری قمری یعنی ۹۶ سال پیش، این کار را با نگارش «تنقیح المقال فی علم الرجال» کلید زد. عالمی که امروز یعنی ۱۶ شوال ۱۴۴۴، حدود ۱۰۰ سال از رحلتش می‌گذرد.

■ راز تألیفات فراوان

شیخ عبدالله در سال ۱۳۵۱ رحلت کرد. این یعنی برای تحقیق و تهذیب و چاپ این کتاب، بیشتر از سه سال نتوانسته وقت بگذارد. آیت‌الله جعفر سبحانی از حضرت امام خمینی(ره) حکایت کرده: «نوشتن این کتاب در طول سه‌سال از شگفتی‌های روزگار است، چه اگر کسی بخواهد از روی آن تنها استنساخ کند عمری بیش از سه سال می‌طلبد، چه رسد به آنکه بخواهد آن را تألیف کند». در فهم اینکه چطور شیخ عبدالله توانسته در این مدت کوتاه، چنین پرتالیف و پرنویس ظاهر شود، کافی است خاطراتی که خود نقل کرده را مرور کنیم؛ چون

در زمان تحصیل دروس سطح، عادت به تحصیل در تمام سال -جز روز عاشورا- داشتم، زمانی که در درس پدر حاضر شدم، تعطیلات محصلان را بیش از حد یافتم، لذا خُلقم تنگ می‌شد و گریه می‌کردم. پس به ناچار مطلب را به استادم شیخ حسن میرزا عرض کردم، ایشان مرا امر به تألیف و تصنیف کرد و فرمود: مطالعه در تمام طول شب و روز سبب کسالت و تنگی خلق می‌شود. بهتر است که به نگارش رو بیاورید.

عمل به همین توصیه از دوران نوجوانی سبب شد او با وجود حیات ۶۱ساله‌اش، در شمار پرتألیف‌ترین‌ها به حساب بیاید. هر چند به لحاظ

تعداد عناوین تنها ۱۷عنوان کتاب تألیف کرده اما نکته اینجااست خیلی از این عناوین، د چار مجلدات فراوان بودند. برای نمونه او تنها تا زمان

آغاز نگارش «تنقیح المقال فی علم الرجال»، ۶۳جلد از کتاب «منتهی المقاصد الانام فی نکت شرایع الإسلام» را نوشته بود؛ کتابی که نگارشش را از ۱۹سالگی و اوان جوانی آغاز کرد. این

پرتألیفی و پرباری در نگارش سبب شده بود شیخ در اواخر عمر بگوید اگر تمام آنچه نگارش کرده بوده را جمع‌آوری کنند سه برابر کتاب «جواهر الکلام» می‌شود؛ جواهر الکلامی که خودش ۴۳ جلد است.

این حجم از تألیفات تنها با وقت گذاشتن تمام و

کمال ممکن بود. همان‌طور که خودش می‌نویسد:

«به هنگام نگارش کتاب شرح شرائع، تنها به

عبادات واجب و اندکی خورد و خواب بسنده می‌کردم. حتی در وقت غذا بر سر سفره حاضر نمی‌شدم، همسر غذا را لقمه می‌کرد و روی کتاب‌هایی که لازم داشتم می‌گذاشت و من در وقت استفاده از کتاب‌ها، لقمه‌ها را می‌خوردم». هفتمین مدرسه افتتاح خواهد شد.

مدیر اهل سنت بعثه رهبر معظم انقلاب با تأکید بر اینکه راه‌اندازی مدارس حج یک ابتکار و اقدام مؤثر از سوی مدیریت اهل سنت بود، ادامه داد: این مدارس از سه سال پیش با هدف کشف استعدادها و پرورش روحانیون اهل سنت فعالیت خود را آغاز کردند که البته به واسطه شرایط کرونایی و برخی اتفاقات دیگر،

يا در ابتدای جلد اول تنقیح المقال می‌نویسد: «...من برای نگارش این کتاب شبانه‌روز زحمت کشیدم و تمام قوای خود را به کار گرفتم و به اقل ضروری از خوردن و خوابیدن اکتفا کردم. در این مدت سه سال، نه استراحت کردم و نه تفریح رفتم و حتی در شب‌های دراز بیش از دو ساعت نمی‌خوابیدم. در این مدت درهای توفیق الهی به رویم گشوده شده بود و هر گاه مطلبی را در کتابی می‌خواستم، به مجرد باز کردن کتاب، آن مطلب را می‌یافتم و برای پیدا کردن آن معطل نمی‌شدم».

■ عنايات اهل بيت(ع) به شيخ عبدالله

شیخ عبدالله این پرکاری و توفیقش در این راه را از عنايات ويژه اهل بيت(ع) به خود می دانست. او می گوید: شبي از شب هاي طولاني، سه ساعت پيش از طلوع فجر از خواب برخاستم و براي تأليف اين کتاب نيازمند به بخش رهن از کتاب تذهيب شيخ طوسي شدم، ولي اين قسمت را نداشتم. ديدم تا طلوع خورشيد پنج ساعت مانده و نمي توانم کارم را تعطيل کنم و بدون آن کتاب هم کاري از پيش نمي برم. در اين حال، متوجه حضرت ولي عصر -ارواحنا فداه- شدم و گفتم: آقا جان! از من تلاش و کوشش و از شما پاري و اعانت؛ من اکنون قسمت رهن را مي خواهم. در اين حال يادم آمد مقداري از کتاب هاي وقفي قديمي با خطوط بد و نازيبا در صوف، نحو و تفسير نزد من موجود است که متروک افتاده و چيزي که قابل استفاده باشد در آن ها پيدا نمي شد و اصلاً احتمال وجود تهذيب رهن را در آن ها نمي دادم. نااميد و مأیوس به سوي آن ها رفتم و کتابي را برداشتم، ناگهان ديدم بخشي از تهذيب که من مي خواستم و با خطي بسيار زيباست. با خوشحالي تمام، آن را برداشتم و نيازم

را برطرف کردم و از شگفتی‌ها آنکه پس از آن هر چه جست‌وجو کردم، دیگر آن کتاب را نیافتم؛ گویا آن کتاب اصلاً وجود نداشته است. پس دانستم این لطف مخصوص حضرت بقیة‌الله الاعظم -روحی فداه- بوده است. این انگیزه شد تا به کارم عشق ورزم و سختی کار را احساس نکنم و تمام وقتم را بدان مشغول باشم...».

او مشکلات علمی و موانع بر سر راه آن را در عین تلاش و کوشش با توسل به اهل‌بیت(ع) حل و فصل می‌کرد. شیخ عبدالله ماجرای شفای کم‌سوویی چشمانش را این‌طور روایت می‌کند: هنگامی که در شرح ابواب وصیت و قضا را می‌نوشتم، چشم‌هایم ضعیف و کم‌سو شد، به‌گونه‌ای که مطالب را تقریر می‌کردم و شخصی می‌نوشت و کاتب پاک‌نویس می‌کرد. تا اینکه دو تن از پزشکان، خواندن و نوشتن را بر من حرام دانستند و من یک هفته کارم را تعطیل کردم. تا اینکه روزی از تعطیلی و کار نکردن سینه‌ام بسیار تنگ شد و حالت گریه به من دست داد. روه به حرم مطهر امیرمؤمنان(ع) کردم و همراه گریه گفتم: آقای من! من خدمتگزار شما و مکتب شمایم، چرا چشمانم را شفا نمی‌دهید؟ پس از درد دل کردن با حضرت، به من الهام شد به حرم مطهر مشرف شوم. پس از زیارت مرقد شریف خواندن نماز مغرب و عشا به خانه بازگشتم و با دشواری بسیار مشغول نگارش شدم. صبح روز بعد متوجه شدم چشمانم بهتر می‌بیند و شبانگاه فهمیدم دیدگام نسبت به روز پیش بسیار بهتر شده است. هنوز روز سوم نشده بود که نشانه‌ای از ضعف بینایی در چشمانم نبود و به برکت ائمه اطهار(ع) به‌ویژه امیرمؤمنان(ع) چشمانم بهبودی کامل یافت.

توسط عتبه مقدس حسینی در شهر مقدس کربلا چاپ و هم اینک ترجمه فارسی آن به قلم حبیب راثی تهرانی، به همت دفتر نشر فرهنگ اسلامی منتشر شده‌است. از مهم‌ترین موضوعاتی که در اشعار این دیوان به آن پرداخته شده می‌توان به محورهایی چون معرفی خاندان

او را شاداب و خرسند یافتم. جلورفته و پس از سلام و دست‌بوسی عرض کردم: پدر جان! در آنجا چه عملی موجب سعادت و نجات شما شد؟ کتاب الغدیر... یا سایر تألیفات ... یا بنیاد کتابخانه امیرالمؤمنین(ع)؟ مرحوم علامه امینی تأملی کرده و سپس فرمودند:

■ تولد و رشد در بیت اهل علم و فضیلت

این تنها شرح گوشه‌ای از عظمت علامه شیخ عبدالله مامقانی بود؛ کسی که خانواده‌اش از مشهورترین بیوت علمی شیعه به‌شمار می‌رفت. پدرش شیخ محمدحسن از مراجع اربعه‌نجف بود و دامادش مرجع عالی قدر، آیت‌الله سیدمحمد هادی میلانی که اهالی مشهد از ۱۳۲۲ شمسی به عنوان مرجعیت شیعه در مشهدالرضا(ع) می‌بانش بودند. پدرش با وجود جایگاه مرجعیتی که داشت، خود از کودکی سرپرستی علمی‌اش را برعهده گرفته و بسیاری از علوم را به او تعلیم داده بود. سخت‌کوشی و اهتمام علمی‌اش سبب شد سال‌ها بعد در ۲۸سالگی از پدرش - که در اعطای اجازه روایت و اجازه اجتهاد به شاگردان خود سختگیر بود - اجازه اجتهاد دریافت کند.

در طول حیات پربرکتش دو مرتبه در سال‌های ۱۳۲۲ و ۱۳۲۶ هجری قمری به زیارت حضرت علی بن موسی‌الرضا(ع) مشرف شد. در دومین سفرش بود که شب عید غدیر برای زیارت مرقد مطهر حضرت معصومه(س) به‌قم آمد و مورد استقبال بسیار مرحوم آیت‌الله حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی -زعیم حوزه علمیه قم- قرار گرفت و شیخ عبدالکریم، جای نماز خویش را در صحن مطهر به او تفویض کرد.

■ خاطره آیت‌الله مرعشی نجفی از لطف استاد

مرحوم آیت‌الله شهاب‌الدین مرعشی نجفی از شاگردان نامدار و خصوصی‌وی به‌شمار می‌رفت؛ کسی که این حکایت را در ذکر عظمت استاد خویش شیخ عبدالله مامقانی ذکر می‌کند: «من در مدسه بخارایی -در نجف اشرف- سکونت داشتم و در درس استاد بزرگوارم مرحوم آیت‌الله مامقانی حاضر می‌شدم. در دوره‌ای سه روز بر من گذشت و هیچ چیزی برای خوردن، حتی نان خشک پیدا نکردم و تمام چیزهایم را غیر از کتاب‌های علمی فروختم و دیگر آهی در بساط نداشتم. در این مدت دست‌نیاز و توسل به دامان امیرمؤمنان علی(ع) دراز کردم و حل‌مشکلم را از او خواستم. در بعد از ظهر یک روز گرم تابستانی در حجره نشسته بودم و مطالعه می‌کردم و گرسنگی و گرما بر من فشار می‌آورد. ناگهان در اتاقم باز شد و چادر شبی بزرگ در میان افتاد. هرچه منتظر شده تا کسی از در وارد شود، فردی را ندیدم. خودم برخاستم و در حیاط مدرسه هر چه جست‌وجو کردم باز کسی را نیافتم. از هر کس پرسیدم، او هم ندیده بود. به حجره‌ام برگشتم و داخل چادر شب را نگاه کردم. در آن تشک، لحاف، لباس، عرقچین و سایر مایحتاج زندگی و عبا، قبا، عمامه، ساعت، سه اشرفی طلا و مقداری نان و پنیر دیدم و ورقه‌ای که روی آن نوشته شده بود: شما را به خدا من را پیش مادرت زهر! (س) فراموش نفرما. بسیار خوشحال شدم و خدا را سپاس گفتم و موضوع را اندک اندک فراموش کردم تا به ایران آمدم. روزی در مسجد شاه تهران، مشهدی حسن، خادم شیخ استاد را دیدم و با او معانقه و روبروسی کردم و از نجف و روزهای خوش ایام تحصیل سخن می‌گفتم تا سخن به مرحوم مامقانی رسید. مشهدی حسن خاطره آن روز را به یاد آورد و گفت: آن روز من آن‌ها را برایت آوردم؛ استاد از من خواسته بود به صورت ناشناس آن‌ها را به شما برسانم و سوگندم داده بود این مطلب را به کسی نگویم. آیت‌الله مرعشی اضافه کرد: آن وقت متوجه شدم چرا استاد پس از آن، در درس کمتر به من خیره می‌شد؛ به این خاطر که ملتفت عنايات و الطاف او نشوم».

پیامبر(ص)، اشاره به کارنامه دشمنان اهل‌بیت(ع)، بیان علت صلح امام حسن(ع)، فضیلت سخاوت و جود و کرم، حقانیت خلافت و امامت امیرالمؤمنین(ع) و بیان بدفرجامی منکران آن، حکمت و اندرز، توصیه به قناعت و زهد، رثای امیرالمؤمنین(ع) و مناجات با خداوند حکیم اشاره کرد.

فقط زیارت ابی عبدالله الحسین(ع). پسر جان! در گذشته بارها تو را یاد آور شدم و اکنون به تو توصیه می‌کنم زیارت عاشورا را هیچ وقت و به هیچ عنوان ترک و فراموش نکن. مرتب زیارت عاشورا بخوان و بر خودت وظیفه بدان .

یک استاد حوزه و دانشگاه، رفتار غلط مدعیان دینداری و انقلابی، مشکلات اقتصادی و معیشتی و ادبیات غلط دینی را از جمله مهم‌ترین دلایل دین‌گریزی برشمرد. به گزارش خبرگزاری فارس، حجت‌الاسلام علیرضا پناهیان در نهمین نشست جمعی از منبری‌های جوان هیئت‌های کشور که به همت جامعه ایمانی مشعر برگزار شد، اظهار کرد: ادبیات طلاب و روحانیون نباید منجر به دین‌زدگی شود. رفتار غلط مدعیان دینداری و انقلابی، مشکلات اقتصادی و معیشتی و ادبیات غلط دینی ازجمله مهم‌ترین این دلایل هستند.

این استاد حوزه و دانشگاه با بیان اینکه ۸۰درصد ضعف بیان دین و ۲۰درصد نیز ضعف عملکرد داریم، مطرح کرد: این مقدار دین‌گریزی در جامعه که ایجاد شده و لج برخی افراد درآمده، به دلیل این است که مردم از ادبیات دینی ما زده شده‌اند.

وی ادامه داد: ادبیات طلاب با فقه و اصول شکی گرفته که باید اصلاح شود و به ادبیات قرآنی بازگردد.

■ ضرورت حرکت فضای ادبیات دینی از اطاعت به قدرت تشخیص

پناهیان با اشاره به اینکه قرآن برای همه است و عمومیت دارد، یادآور شد: ادبیات اهل‌بیت(ع) و معصومین(ع) در مواردی ممکن است متناسب با یک موقعیت خاص باشد ولی قرآن کریم عمومیت دارد.

وی با بیان اینکه ادبیات قرآنی باید احیا شده و رویکرد طلاب تغییر پیدا کند، خاطرنشان کرد: روحانیت و طلاب و وکیل مدافع مردم هستند و به‌خاطر مردم، به سمت ولایت و نرم‌افزار دین می‌روند.

استاد حوزه و دانشگاه تصریح کرد: مردم، طلاب و روحانیون را وکیل مدافع خداوند و یا ولایت می‌دانند و این موضوع باید اصلاح شود.

وی با اشاره به اینکه فضای ادبیات ما، فضای اطاعت است، اظهار کرد: باید فضای ادبیات از سمت اطاعت به سمت قدرت تشخیص حرکت کند، همان‌طور که یاران امام حسین(ع) در شب عاشورا به تشخیص خود در کربلا ماندند. پناهیان با بیان اینکه نقش مردم در جامعه اساسی است، عنوان کرد: روحانیون باید به مردم بصیرت دهند تا مردم بتوانند در تشخیص خود به درستی عمل کنند.

وی اضافه کرد: ولایت نیز در جایگاه بالا بردن قدرت تشخیص مردم است ولی متأسفانه در بین مردم ولایت به عنوان دستوردهنده به مردم شناسانده می‌شود.

استاد حوزه و دانشگاه افزود: میدان دادن به تشخیص مردم، عامل اصلی مظلوم بودن اهل‌بیت(ع) بود و این موضوع باید برای مردم تبیین شود. وی با اشاره به اینکه بزرگ‌ترین مدافعان آزادی جهان اهل‌بیت(ع) هستند، مطرح کرد: متأسفانه این موضوع به درستی برای مردم بیان نشده که موجب شده امروز برخی شعار آزادی را سر داده و با آن اقدام به ضرب و شتم و به شهادت رساندن طلاب کنند.

پناهیان با بیان اینکه مردم، آزادی و قدرت تشخیص سه رکن اصلی ولایت هستند، خاطرنشان کرد: آزادی در اسلام محدوده گسترده‌تری نسبت به آزادی در غرب دارد.

وی با اشاره به اینکه آزادی در اسلام محدود به آزادی دیگران است، تصریح کرد: حجاب، مشروب‌خواری و... ازجمله مواردی است که به عنوان سلب آزادی دیگران شناخته می‌شوند.

نگاه محبت‌آمیز فرزند به پدر و مادرش عبادت است.

■ نیم‌نگاه

